Vlaamse Regering

DE VLAAMSE MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW en
DE VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE en HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE en TOERISME

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: een transversale werking voor de circulaire economie van Vlaanderen

Het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 en meerdere beleidsnota's bevestigen het belang van de transitie naar een circulaire economie om de Vlaamse economie 'future proof' te maken. De voorliggende nota aan de Vlaamse Regering vraagt de erkenning van de omslag naar een circulaire economie als prioritair transversaal thema voor de Vlaamse Regering.

Vandaag beseffen we meer dan ooit dat we zeer bewust moeten omspringen met onze materialen. We willen ervoor zorgen dat de materialen die we vandaag ter beschikking hebben, er ook nog morgen zullen zijn om in onze behoeften te voorzien. Daarom moeten we bewuster produceren en consumeren, minder materialen gebruiken en de kringlopen maximaal sluiten. Het gaat over consumptiegoederen, bouwmaterialen, maar evengoed water, voeding en natuurlijke hulpbronnen. Door zorgzaam om te gaan met deze materialen, water en natuurlijke hulpbronnen beogen we tegelijk een gunstig effect op ons ruimte- en energieverbruik.

Om praktische oplossingen te genereren is er heel wat innovatie nodig voor de Vlaamse economie. De circulaire economie brengt nieuwe innovatiekansen met zich mee, onder meer in het productontwerp, de maakindustrie, de dienstverlening en de businessmodellen. Niet onbelangrijk is de sociale innovatie: we kiezen voor meer ketensamenwerking. Dat vraagt innovatieve, diverse partnerschappen, nieuwe productie- en consumptiesystemen (zoals in de deeleconomie, dematerialiseren, levensduurverlenging door herstel of hergebruik…). We kiezen ook als overheid voor een circulair aankoopbeleid. De circulaire economie geeft eveneens impulsen aan een nieuw soort ondernemerschap en aan de jobs van de toekomst, zowel in de reguliere als in de sociale economie. Door die ketenbenadering biedt de circulaire economie dus veel kansen voor ondernemingen en de samenleving. Het leidt tot minder grondstoffenverbruik en afval, geeft toegang tot duurzame materialen en diensten. Het zorgt er voor dat dat we ook in de toekomst toegang hebben tot betaalbare grondstoffen, water en voeding. Vlaanderen toont zich innovatief en creatief in de circulaire economie. De kennis die we opbouwen, zullen we internationaal valoriseren.

Een omslag naar een circulaire economie vereist een samenwerking van alle actoren in de samenleving: overheden, ondernemers, middenveldorganisaties, onderzoekers en financiers. Het gaat zeker ook over de burger die nieuwe jobs uit zal oefenen, nieuwe vaardigheden zal leren in de circulaire economie en die bewuster kiest als consument. De oplossingen waarvoor we kiezen moeten voor iedereen haalbaar en betaalbaar blijven. De beleidsnota's Economie,

Wetenschapsbeleid & Innovatie van minister Crevits en Omgeving van minister Demir voorzien daarom in een publiek-privaat partnerschap 'Vlaanderen Circulair' als centraal platform. Voor de coördinatie binnen de Vlaamse overheid wordt er gewerkt met een beleidsdomein-overschrijdende coördinatiegroep, onder leiding van de 2 ministers die de meest relevante thema's onder hun bevoegdheid hebben: Minister Hilde Crevits, Viceminister-president en Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw en Minister Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme.

Samenwerken en investeren in de circulaire economie is werken aan een duurzame welvaart en welzijn in Vlaanderen.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

- Transversaal thema circulaire economie, gekaderd in de Lange Termijnvisie 2050 van Vlaanderen en herbevestigd in het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024.
- Voornamelijk te situeren in de beleidsdomeinen Omgeving, Economie, Wetenschap en Innovatie, Werkgelegenheid en Sociale Economie, Landbouw en Visserij.
- Beleidsnota Economie, Wetenschap en Innovatie
  V. TRANSVERSALE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN VOOR ECONOMIE, WETENSCHAP EN INNOVATIE We streven naar een maximale circulaire economie om zo in onze samenleving beter in onze behoeften aan grondstoffen en water te kunnen voorzien en ons welzijn te maximaliseren met een kleinere ecologische voetafdruk. We leggen daarbij de nadruk op het partnerschap tussen bedrijven, kennisinstellingen, middenveld en overheden.
- Beleidsnota Omgeving
  Ambitie uit de samenvatting van de beleidsnota Omgeving: "Ik heb, samen met mijn collega's, de ambitie om Vlaanderen koploper te maken in de circulaire samenleving. Een circulaire economie verzekert namelijk de beschikbaarheid van schaarse grondstoffen, leidt tot innovatie én vermindert ons energieverbruik en onze uitstoot, wat bijdraagt aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen. Een circulair waterbeleid verhoogt dan weer onze weerbaarheid tegen droogte én verbetert de waterkwaliteit."
  SD 1. DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN We streven naar een ontkoppeling van de materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie met de toename aan levenskwaliteit tegen 2030. Dit doen we door onze maatschappelijke behoeften te realiseren met minder en efficiënter gebruik van materialen en door het sluiten van kringlopen. De Vlaamse industrie is voorloper in circulaire productie tegen 2030.
- De beleidsnota klimaat:
  "We gaan daarom voluit voor het effectief realiseren van de afgesproken doelstellingen en voor een versnelling van investeringen, innovatie en technologische vooruitgang om niet alleen onze bijdrage tot de Europese klimaatdoelstelling waar te maken maar ook de hefboom te leveren voor de mondiale inspanningen die nodig zijn. We zullen een sterk beleid voeren inzake broeikasgasemissiereducties, energie-efficiëntie en hernieuwbare energie, innovatie, mobiliteit en infrastructuurinvesteringen, ruimtelijke ordening, circulaire economie,…"

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

- VR 2016 2503 DOC.0258 - nota "Visie 2050: een langetermijnstrategie voor Vlaanderen".
- VR 2017 2402 DOC.0186/1BIS bisconceptnota : Startnota transitieprioriteit 'de transitie naar de circulaire economie doorzetten'

- VR 2017 2402 DOC.0186.2: Startnota transitieprioriteit circulaire economie, 'Vlaanderen Circulair', een stuwende kracht naar een circulaire economie in Vlaanderen.

  Het transversaal thema Circulaire Economie past ook binnen diverse initiatieven van de Europese Commissie:
- **De Europese "Green Deal"** werd in december 2019 door de Commissie gelanceerd als de nieuwe Europese groeistrategie die tot doel heeft de EU om te vormen tot een rechtvaardige en welvarende samenleving, met een klimaatneutrale, concurrerende economie waarin economische groei wordt losgekoppeld van het gebruik van hulpbronnen.
- **Het Europese Actieplan Circulaire Economie** dat op 11 maart 2020 werd gepubliceerd bevat 35 maatregelen om Europese productie- en consumptiemodellen duurzamer, circulair en klimaatneutraal te maken.
- Tegelijkertijd wordt ook een nieuwe **Europese Industriële Strategie** uitgewerkt om de industriële sector en de hele waardeketen te mobiliseren voor een **duurzame en inclusieve groei binnen een circulaire economie**. Het actieplan Circulaire Economie werd opgenomen in de nieuwe industriële strategie van de Europese Commissie die expliciet inzet op wat zij omschrijft als de "Twin Transitions: ecological & digital."[1]
- Met de **"Farm to Fork"-strategie** wil de Europese Commissie zorgen voor gezond, betaalbaar en duurzaam voedsel voor de Europeanen, de klimaatverandering aanpakken, milieu en biodiversiteit beschermen, zorgen voor een eerlijke economische opbrengst in de hele voedselketen en meer biologische landbouw realiseren.
- Ondertussen heeft de **COVID-19 crisis** ook Europa zwaar getroffen. Het herstel van de Europese economie en samenleving uit deze crisis de komende maanden en jaren vergt bijkomende financiële injecties op korte en langere termijn. De Europese Raad van Staatshoofden en Regeringsleiders keurde op 23 april een pakket korte termijn exit-ondersteuningsmaatregelen goed ter waarde van 540 miljard Euro. Dit pakket treedt vanaf 1 juni in werking. Tegelijk stelde de Commissie ook een langere termijn '**Routemap voor economisch herstel**' voor, met in het bijzonder aandacht voor:
  - Massale investering in de groene en digitale transitie en de kringloopeconomie, in cohesiebeleid en het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De Europese Green Deal zal gelden als leidraad.

  De uitwerking van de langere termijn Routemap op Europees niveau is nog in bespreking.

2. INHOUD

2.1 Roadmap Circulaire Economie 2020-2030

Vlaanderen was tot op heden al zeer actief in de omslag naar een circulaire economie. Wat er de afgelopen twee jaar gebeurde kunt u terugvinden in https://vlaanderen-circulair.be/nl/terugblik.

In een **volgende fase** van de transitie naar een circulaire economie moeten we hetgeen we leren en uitproberen op het terrein ook **verankeren in nieuw beleid**, **nieuwe businessmodellen** en **economische kansen**. We werken samen aan een circulaire samenleving.

De circulaire economie is te benaderen als een transversaal thema (cf. Mededeling VR 'Nieuwe aanpak transversaal beleid/horizontale doelstellingenkaders' (VR 2020 0702 MED.0050/1)), met de ambitie om de materialenvoetafdruk maximaal te reduceren (-30% tegen 2030), jobs en welvaart te creëren, de waterschaarste tegen te gaan en de natuurlijke hulpbronnen optimaal in te zetten via het sluiten van kringlopen en via een bewuster gebruik. Dat kan door het inzetten van diverse circulaire strategieën zoals de inzet van ecodesign, nieuwe businessmodellen en deeleconomie, herstel, hermaken

[1] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf

(remanufacturing), hoogwaardige recyclage en hergebruik. We zorgen ervoor dat we met zijn allen aan onze behoeften kunnen voldoen met minder verlies aan materialen, water, natuurlijke hulpbronnen, energie en ruimte. Door dit samen, innovatief en creatief op te nemen zorgen we ervoor dat we een koploperspositie innemen in Europa. Bij de opmaak van de Roadmap worden de ambities voor Vlaanderen geconcretiseerd en omgezet in een plan van aanpak.

Dit doen we door samen met de partners een aantal thematische **Werkagenda's** op te bouwen. Deze zitten in lijn met de thema's die ook aangegeven worden als relevant voor de circulaire economie vanuit de Europese Commissie. De mate waarin en de wijze waarop er op elk thema wordt ingespeeld hangt af van de noden van en de opportuniteiten die zich voordoen in Vlaanderen. Elke werkagenda wordt uitgewerkt met de **relevante publieke en private partners** in een publiek-privaat partnerschap waarin de relevante trekkers worden aangeduid vanuit zowel overheid als privé. Ze maken samen een werkagenda op. Deze omvat een afsprakenkader rond de wijze waarop ze zullen samenwerken, welke ambities ze samen delen voor het desbetreffende thema (gekaderd in de algemene ambities) en welke concrete doelstellingen ze willen realiseren. In de werkagenda beschrijven ze de diverse werkpaden en de acties voor de eerste jaren. Ze maken concreet hoe ze zich zullen engageren. Dit partnerschap wordt gevormd door het samenbrengen van actoren uit de maatschappelijke vijfhoek. Het is de ambitie dat voor elk van deze strategische thema's concrete voorstellen/projecten vorm krijgen die een duidelijke meerwaarde bieden voor de Vlaamse maatschappij via tastbare vooruitgang richting circulaire en duurzame economische activiteiten. De werking van deze themagroepen zal op regelmatige basis geëvalueerd worden door de stuurgroep met die ambitie indachtig.

<u>De volgende thema's worden deze legislatuur geïnitieerd als Werkagenda's</u>:

1) Agenda Circulair bouwen

   Het Vlaamse regeerakkoord kondigt aan dat we samen met de bouwsector een routeplan uitwerken om richting circulaire en modulaire gebouwen te evolueren. Binnen het kader van het lopende Preventieprogramma duurzaam materialenbeheer in de bouwsector loopt de proeftuin Circulair Bouwen om innovatie in bouw- en afbraaktechnieken te bevorderen. Centraal staat onder meer de ontwikkeling van nieuwe financieringsmechanismen om kosten en baten van het ganse bouwproces evenwichtig te verspreiden om zo hergebruik van materialen en aanpasbaarheid van gebouwen maximaal te stimuleren in de transitie naar een circulaire bouweconomie.

   Begin 2019 tekenden de eerste 300 organisaties uit de bouwsector de Green Deal Circulair Bouwen. Het netwerk breidt verder uit en vormt een ruim kennisdelingsplatform dat zorgt voor een zeer groot aantal experimentele projecten en opschaling via kennisdeling rond goede praktijken en samenwerking rond de belangrijkste knelpunten. Aan de hand van leerlessen en knelpunten gecapteerd uit diverse initiatieven die nu lopen geven we inhoud aan de Werkagenda Bouw. Diverse (praktische maar ook systemische) knelpunten om de circulaire bouweconomie gericht te versnellen vragen om een gedragen partnerschap tussen private en overheidsinstanties.

   We zorgen ervoor dat gesaneerde gronden herontwikkeld worden met het oog op verdichting. Het inzetten op circulaire ruimteontwikkeling met oog voor gesloten water-, energie- en materiaalstromen, investeringen in veranderingsgericht ontwerp en renovatie van gebouwen en infrastructuur, alsook hoogwaardig sluiten van materiaalkringlopen vertaalt zich concreet in een werkagenda.

2) Agenda Chemie/Kunststoffen

Het regeerakkoord formuleert als ambitie dat we binnen Europa het voortouw nemen naar een maatschappij waarin plastics maximaal recycleerbaar zijn en maximaal gerecycleerd worden. Zo realiseren we een circulaire economie voor plastics in lijn met de Europese Kunststoffenstrategie. Het recent goedgekeurde plan Kunststoffen zet reeds een aantal krachtlijnen uit zodat Vlaanderen evolueert tot een toonaangevende recyclagehub in Europa: efficiënter gebruik van kunststoffen, meer selectieve inzameling, meer recyclage en meer afzet voor recyclaten.

Vlaanderen beschikt over één van de belangrijkste chemische clusters in Europa. Om CO2-emissies doorheen de keten te beperken, innoveert de chemische industrie zelf al om meer gebruik te maken van gerecycleerde grondstoffen, verkregen uit chemische recyclage. Dit wordt verder ondersteund. Nieuwe investeringen bijvoorbeeld in sorteer- en (mechanische, chemische en thermische) recyclagecapaciteit zijn noodzakelijk.

De transitie van de plastics-waardeketens naar circulaire ketens vormt ook een rode draad binnen de bestaande acties binnen het speerpuntclusterbeleid, en meer specifiek de roadmaps van CATALISTI, en de coherente reeks initiatieven binnen het Moonshot ontwikkelingstraject circulaire materialen. De activiteiten van de werkagenda kunststoffen worden verder uitgewerkt in samenspraak met deze lopende initiatieven.

3) Andere productieketens (zoals textiel, elektronica/technologische sector,...)

Naast circulair bouwen en kunststoffen, stelt het Europees actieplan Circulair Economie nog andere productketens in het vooruitzicht: textiel, batterijen en voertuigen, elektronica en ICT, ...: In het licht van de complexiteit van de textielwaardeketen zal de Commissie een allesomvattende EU-strategie voor textiel, een nieuw regelgevingskader voor batterijen en een "Initiatief voor herbruikbare elektronica" voorstellen.

In functie van de opportuniteit hiervan in Vlaamse context, kunnen bijkomende werkagenda's ontwikkeld worden. Deze kunnen bestaan uit:

- Textiel: Het is belangrijk om textiel in ruime context te bekijken (ruimer dan enkel kledij) met aandacht voor bijvoorbeeld recyclage en hergebruik van matrassen, tapijten en afdekzeilen. Daarnaast zijn er voor de textielsector specifieke problemen zoals vervuiling, stockage en internationale trafiek. Daarom moeten we inzetten op (i) gescheiden inzamelen van vezels en grondstoffen en werken aan grotere en betrouwbare instroom, en (ii) ontwikkeling van innovatieve triage- en recyclagetechnologieën om hergebruik van textielresten in andere sectoren mogelijk te maken.
- Elektronica/technologiesector: Hier moeten we meer inzetten op hoogwaardige recyclage van (elektronische) componenten, op de hermaakbaarheid van toestellen en op het verlengen van de gebruiksduur van producten. Dit doen we door gebruik te maken van digitale technieken en door het verder ontwikkelen van nieuwe businessmodellen. De know-how voor de digitalisering van bedrijfsprocessen kan meer uitgebouwd worden waarbij bv artificiële intelligentie een rol kan spelen bij de sortering van reststromen of het efficiënt organiseren van complexe retourlogistiek.

4) Agenda waterkringloop

Het Vlaams Regeerakkoord formuleert de ambitie om te investeren in een robuust watersysteem met de nadruk op waterbesparing, slim watergebruik, gebruik van alternatieve waterbronnen en actieve begeleiding en ondersteuning van bedrijven. Dit uitgangspunt werd ook maximaal vertaald in de Waterbeleidsnota (2020-2025).

We versterken het circulair denken in de waterketen met als doel een efficiënter waterbeheer met minder waterverbruik en waar mogelijk maximaal sluiten van kringlopen. Dit betreft niet alleen hergebruik van effluent maar ook andere waterbronnen waaronder hemelwater. We behouden hierbij een integrale kijk op het hele watersysteem. Water is bovendien een publiek goed en dient in dit opzicht ook zodanig beschermd en behandeld te worden.

We stemmen af op de dynamiek en werking rond Vlaanderen Circulair. CIW alsook de klankbordgroep van Vlakwa functioneren als overlegforum met de relevante stakeholders voor afstemming rond circulair watergebruik.

In samenwerking met deze actoren worden projecten opgezet rond circulair watergebruik en bekijkt men waar samenwerkingsverbanden kunnen gecreëerd worden. Op basis van concrete projecten worden drempels voor circulair watergebruik gecapteerd en worden oplossingsgerichte maatregelen uitgewerkt. Bovendien wordt een Vlaams aanwendingskader ontwikkeld voor hergebruik effluent voortvloeiend uit de Europese verordening Water Reuse.

We onderzoeken de mogelijkheden voor een nexus-aanpak waarbij koppelkansen met energie, mobiliteit, voeding en ruimtelijke planning maximaal benut worden. Hiertoe wordt de complexiteit van het watersysteem en haar interacties met de andere systemen in kaart gebracht en oplossingsrichtingen uitgewerkt.

5) Agenda Bio-economie

Voor de werkagenda bio-economie wordt momenteel het beleidsplan Bio-economie uitgewerkt door de beleidsdomeinen EWI en LV. Het beleidsplan Bio-economie voorziet een overkoepelend kader voor acties vanuit de Vlaamse overheid en wordt uitgevoerd in samenwerking met de Vlaamse onderzoekswereld, bedrijfswereld en landbouworganisaties. Het beleidsplan focust structureel op een lange-termijn ontwikkeling van een Vlaamse circulaire bio-economie, hoogwaardige toepassingen van biomassastromen, en gebruik van biotechnologische processen. Aangezien veel van deze acties uitgaan van organische rest- en nevenstromen, is essentiële beleidsafstemming voorzien met andere acties binnen het kader van Vlaanderen Circulair.

Het beleidsplan geeft vooral aandacht aan acties voor nieuwe samenwerkingen met de primaire sector en ter ondersteuning van innovatieve KMO's op korte en lange termijn. Dit omvat zowel de definitie van fundamentele en strategische onderzoeksuitdagingen voor de onderzoekswereld, als economische ontwikkeling van nieuwe bio-economische activiteiten. Dit omvat ook concrete initiatieven ter ondersteuning van pilootprojecten, van innovatieve partnerschappen met landbouwers, en om nieuwe waardeketens op te bouwen. Flankerende acties zorgen synergie tussen beleidsacties op korte termijn en een beter zicht op de huidige situatie van de bio-economie in Vlaanderen.

6) Agenda voedselketen

Circulair en duurzaam ondernemen voor de toekomst is ook in het voedselbeleid een essentiële doelstelling. Een doordacht en duurzaam voedselbeleid zet met innovatie, investeringen en onderzoek in op economisch sterke bedrijven in alle schakels van de voedselketen. De concrete uitwerking van het voedselbeleid zal hiermee ook bijdragen aan het kader van Vlaanderen Circulair. De werkagenda voedselketen zal de link vormen tussen de ambities rond de circulaire economie in de voedselketen en de ruimere ambities rond voeding in Vlaanderen, in lijn met de Europese ambities van onder meer de Farm2Fork-strategie als onderdeel de Europese Green Deal.

Hefbomen

Per werkagenda wordt er gewerkt met **hefbomen** die kunnen zorgen voor de versnelling van de transitie naar een circulaire economie. We noemen ze hefbomen, omdat ze vertrekken vanuit de aandacht voor concrete knelpunten en vanuit de goede praktijkvoorbeeld. Dankzij deze 'hefbomen' werken we aan de oplossing van deze knelpunten, en zorgen we ervoor dat de goede praktijken navolging krijgen. De hefboomwerking zorgt dat het geleerde verankerd wordt in nieuwe kennis, productie- en consumptiemodellen, marktopportuniteiten, jobs en vaardigheden, nieuwe allianties, een andere cultuur en gedrag in de samenleving. De hefbomen worden de aandachtspunten in elk van de werkagenda's, en worden opgevolgd **binnen Vlaanderen Circulair**. Het is belangrijk dat alle overheidsinstanties (van lokaal naar Europees) die relevant zijn ook betrokken en geëngageerd zijn in een verruimde werking rond de circulaire economie. Bij het uitwerken van de werkagenda's door de relevante publieke en private spelers, wordt er samen met de transitiemanager en team Vlaanderen Circulair gezocht naar samenwerkingen met de juiste partners om de volgende hefbomen te realiseren:

1) Beleid en beleidsinstrumenten

Om de juiste beleidskeuzes te kunnen maken wordt ingezet op het uitwerken van een roadmap, zoals gepland in het Vlaamse Energie en Klimaat Plan (3.6.4.3.2.3): het is nodig om een zicht te krijgen op de economische en sectorale realiteit. Op Vlaams niveau willen we een project lanceren dat in kaart brengt waar we momenteel staan op het vlak van circulaire economie, waar we naartoe willen en hoe we de kloof om daar te geraken kunnen overbruggen. In die roadmap komen de werklijnen van de verschillende werkagenda's samen. Beschrijven we de visie en doelstellingen, de strategie voor de volgende decennia.

We zetten in op een ruimer beleidsinstrumentarium, daar waar dit een hefboomwerking kan creëren (regelgeving, subsidies, heffingen, productnormering en impulsen voor recyclage en ecodesign, convenanten…). Dit vraagt een actieve afstemming met alle relevante overheden (lokaal, regionaal, federaal, Europees). De afstemming met de federale overheid en de andere Gewesten gebeurt via de werking in de intra-Belgische platformen en via de werking richting Europese Unie.

Om effectief in te spelen op opportuniteiten spelen we actief in op de Europese agenda rond CE en maken we een Vlaamse agenda op rond de knelpunten die we prioritair opgelost willen zien. Dit doen we in afstemming met de partners uit de private sector.

2) Onderzoek

Er wordt gewerkt aan de opmaak van strategische onderzoeksagenda's voor de onderzoekswereld. Deze agenda's verduidelijken de richting waarin het Vlaams onderzoek evolueert, en geven aan op welke essentiële ontwikkelingen de verschillende onderzoeksactoren nog moeten inzetten voor de volgende tien jaar.

Na de opmaak van de roadmap, moeten we ook opvolgen of we de nodige vooruitgang boeken. Daarom werken we verder aan de Monitor CE, waar het Steunpunt CE-Center vandaag al de eerste aanzet voor uitwerkte, in samenwerking met departement EWI, VLAIO, de OVAM en Vlaanderen Circulair. Indicatoren rond de circulaire economie (meten van de impact op economie, milieu en samenleving), zullen worden aangevuld met kwalitatieve beschrijvingen van de systemische evoluties.

3) Innovatie en ondernemerschap

Om de opschaling van de circulaire economie te realiseren, worden nu al VLAIO-steun-instrumenten en dienstverlening ingezet. Dit betreft zowel de innovatiesteun als de steun voor opleiding, advies en investeringen.

Uit een recente SERV-enquête blijkt dat de helft van de Vlaamse ondernemers meer circulair willen werken, maar ze niet weten hoe ze dat concreet moeten aanpakken. Daarom zetten wij sterk in op de ondersteuning van ondernemers o.a. via de structurele partners ondernemerschap en innovatieversnelling binnen het partnerschap van Vlaanderen Circulair en het VLAIO-Netwerk.

Vlaanderen Circulair zorgt via haar partnerschap voor een sensibilisering en begeleiding van de zeer diverse initiatiefnemers in de circulaire economie: Vlaamse overheidsactoren werken samen met lokale overheden, ondernemers, financiers, kennisinstellingen en onderwijs en opleidingscentra, organisaties en burgerinitiatieven. Vaak zijn het partnerschappen tussen diverse actoren in de keten.

Om het experimenteren en kennisdelen kracht bij te zetten, zetten we verder in op calls voor projecten in de circulaire economie, werken we met grote netwerken die samen experimenteren en hun kennis delen via Green Deals. De Green Deal Circulair Aankopen en de Green Deal Circulair Bouwen zorgen voor een ruim netwerk, het samenbrengen van veel projecten en een versnelling in het delen van informatie rond deze thema's.

4) Financiering van initiatieven en ondernemerschap in de circulaire economie (publiek, privaat, Europese projectwerking)

We creëren ruimte voor innovatie en experimenteren in producten, diensten, nieuwe businessmodellen en sociale innovatie, ketensamenwerking (om kringlopen effectief te sluiten).

We bouwen een investeringsbeleid richting CE uit; we zoeken naar investeringsbudgetten voor het opschalen van sterke projecten in de CE en onderzoeken de mogelijkheden om te werken met een fonds voor de circulaire economie. Ook bekijken we welke rol PMV hierin kan spelen.

We zetten actief in op de link naar het Europees stimulerings- en investeringsbeleid (EIB): we zoeken hier maximaal opportuniteiten voor de transitie CE in Vlaanderen en benutten deze.

5) Jobs en vaardigheden in de circulaire economie

In actieve samenwerking met partners maken we mensen klaar voor het ondernemerschap in de CE, ontwikkelen we in bredere kringen kennis rond ecodesign, deeleconomie en nieuwe businessmodellen, onder meer via 'train the trainers'-sessies voor opleiders en coaches.

We zorgen ervoor dat jongeren (starters, studenten, doeners…) kunnen kennismaken met het circulaire ondernemen via ecodesign challenges, awards en bootcamps. Samen met de onderwijswereld kijken hoe we jongeren kunnen klaarmaken voor het circulair handelen en ondernemen.

In de sociale economie worden nieuwe kansen ontwikkeld en ondersteund.

We zetten in op het op- en toeleiden naar de jobs en op de kennis/vaardigheden die werknemers nodig hebben voor de circulaire economie. Veel CE-activiteiten (zoals inzamelen, sorteren, onderhoud, reparatie en mogelijks ook refurbishment) lenen zich goed tot doelgroepwerknemers.

Het recent goedgekeurde SBO-project "Modelleren van de impact van de circulaire holistische economie op de arbeidsmarkt en levenslang leren" moet de impact en het potentieel van de Circulaire Economie op de Vlaamse arbeidsmarkt en tewerkstelling kwantificeren. Dit meer verfijnde zicht kan aanleiding geven tot scenarioplanning / aanpassingsstrategieën waar het beleid de omslag moet maken, op kan inspelen met opleiding, vorming en flankerende initiatieven rond werkgelegenheid (HCA) in samenwerking met sectoren, sectorfederaties, opleidings- en onderwijsverstrekkers, …

6) Voorbeeldrol van de overheid en circulair aankopen

Binnen een aantal entiteiten gebruikt de Vlaamse overheid momenteel al haar koopkracht om innovatie en circulariteit te stimuleren. Toekomstgericht aanbesteden en innovatiegerichte overheidsopdrachten moeten de behoeften van de entiteiten op een innovatieve en duurzame wijze invullen en innovatieve marktspelers stimuleren. We zetten verder in op overheidsopdrachten die de circulaire economie stimuleren. Hierin past het PIO (programma Innovatieve overheidsopdrachten) met thema circulaire economie.

7) Communicatie en rapportering

Vlaanderen Circulair zorgt voor een bewegingsversterkende communicatie, gericht op sensibilisering en nieuw gedrag en cultuur, op co-creatie en afstemming tussen de partners (cf. de Vlaamse Green Deals). We tonen de goede praktijken, vertalen de nieuwe praktijken en nieuwe businessmodellen in praktische tools en handleidingen. Vlaanderen Circulair toont 'Vlaanderen als koploper in de CE' in de communicatie naar buiten toe. Vlaanderen Circulair rapporteert naar de politieke overheid qua resultaten en impact.

We exporteren onze kennis naar andere landen en regio's. Voor afstemming en imagovorming naar het buitenland toe werken we nauw samen met onze (economische) vertegenwoordigers in het buitenland. De partners van Vlaanderen Circulair brengen het Vlaamse verhaal en we wisselen ervaringen uit rond de circulaire economie regelmatig op Vlaamse, Europese en internationale fora.

De samenwerking met de andere overheidsinstanties doet geen afbreuk aan hun autonomie om te beslissen over de inzet van hun medewerkers, werkingsmiddelen en beleidskredieten. We zorgen voor afstemming rond de andere prioritaire en transversale thema's, zoals de maakindustrie van de toekomst, digitalisering, werken en leren, klimaat en energie, wonen, mobiliteit, zorg, cultuur en samenleving.

2.2 Governance

De transitie wordt getrokken door 2 politieke trekkers: mevrouw Hilde Crevits, Viceminister-president en Vlaams Minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw, en mevrouw Zuhal Demir, Vlaams Minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme. Ze duiden hiervoor in onderling overleg **de stuurgroep, haar voorzitter en de transitiemanager van Vlaanderen Circulair** aan.

De **Stuurgroep Vlaanderen Circulair** is in zijn werking vergelijkbaar met een Raad van Bestuur. Het vertrekt vanuit de idee van een gedeeld engagement en aansturing vanuit de maatschappelijke vijfhoek. Deze tekent de lijnen uit op "strategisch" niveau voor Vlaanderen Circulair en circulaire economie in Vlaanderen. De stuurgroep komt op kwartaalbasis samen. Elk jaar wordt aan de Vlaamse regering gerapporteerd over de werking. Om de werking dynamisch te houden en echte sturing

mogelijk te maken wordt er gekozen voor een slagkrachtige samenstelling, met een mandaat voor 4 jaar:

- 1 Voorzitter
- Transitiemanager, als secretaris
- 1 vertegenwoordiger per betrokken kabinet
- 1 vertegenwoordiging per betrokken Vlaamse administratie: EWI, VLAIO, OMG, OVAM, L&V, VMM
- 1 private partner (vertegenwoordiger industrie) per werkagenda
- 1 vertegenwoordiger van de VVSG,
- 1 vertegenwoordiger van de financiële wereld,
- 1 vertegenwoordiger NGO's,
- 1 vertegenwoordiger van de onderzoeksinstellingen

Binnen de stuurgroep wordt een bureau samengesteld dat de agenda bepaalt van de stuurgroep en vaker vergadert in functie van de noodzaak.

De bredere stakeholdergroep: De brede groep met actieve spelers bij Vlaanderen Circulair uit de maatschappelijke vijfhoek (overheidsentiteiten, bedrijfsleven uit alle relevante sectoren, middenveld, onderzoeksinstellingen, financiële wereld) komt minstens jaarlijks samen op een **"Circular State of the Union"** om informatie en resultaten uit te wisselen, te discussiëren over opkomende thema's, nieuwe strategieën, … rond circulaire economie. Deze wordt voorgezeten door de voorzitter en de transitiemanager van Vlaanderen Circulair. De agenda wordt voorbereid op de Stuurgroep.

De Transitiemanager: De dagelijkse werking van Vlaanderen Circulair wordt getrokken door een transitiemanager, ondersteund door een operationeel, coördinerend en faciliterend **team Vlaanderen Circulair**. Ze zorgen voor de transversale werking, de ondersteuning van de overlegfora, de community en de algemene communicatie van Vlaanderen Circulair. De transitiemanager wordt aangestuurd door de stuurgroep. De stuurgroep bepaalt de mate van autonomie en delegaties waarover de transitiemanager beschikt. De beide bevoegde ministers bezorgen hun evaluatie over het functioneren van de transitiemanager, na advies van de stuurgroep.

Transversale werking van Vlaanderen Circulair:

De werking en coördinatie van het team Vlaanderen Circulair zit administratief bij de OVAM. Voor de werking van Vlaanderen Circulair zal er voortaan beleidsdomein-overschrijdend én publiek-privaat worden ingezet op het thema circulaire economie. Vlaanderen Circulair als geheel werkt samen aan de overkoepelende doelstellingen van de circulaire economie.

Een **"centrale projectgroep"** werkt rond de overkoepelende werking van Vlaanderen Circulair aan activiteiten die dienstig zijn voor het ganse thema circulaire economie (de hefbomen) of die gezamenlijk georganiseerd worden en faciliteert de werking van de themagroepen o.a. met werkmethoden om dynamisch en oplossingsgericht te werken naar het realiseren van de doelstellingen. Ze bewaakt hierbij de inhoudelijke wisselwerking tussen de hefbomen en de thematische werkagenda's. Deze groep wordt gevormd door personeelsleden die (deeltijds) afgevaardigd worden naar Vlaanderen Circulair door de verschillende actoren die een sleutelrol spelen binnen Vlaanderen Circulair, zowel overheden als de andere partijen, om mee te werken aan de gemeenschappelijke projecten. De activiteiten worden gefinancierd door bijdragen vanuit de belangrijkste spelers en beleidsdomeinen hetzij via mankracht hetzij via financiële middelen. De stuurgroep stelt de activiteiten en planning voor de centrale groep vast.

Elke werkagenda wordt uitgewerkt door de relevante publieke en private partners waarbij trekkers vanuit publieke en private partners worden aangeduid, en dit wordt dan voorgelegd aan de stuurgroep, zodat de stuurgroep kansen voor interactie tussen de thema's kan detecteren, waar wenselijk samenwerking initiëren, de transversale werking voeden en waar nodig de beleidslijnen kan bewaken.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

Deze conceptnota houdt geen financieel of budgettair engagement in vanwege de Vlaamse Gemeenschap.

Beide ministers zorgen jaarlijks voor de nodige werkingsmiddelen voor de overkoepelende werking van Vlaanderen Circulair, startend bij de opmaak van de begroting 2021. Dit werkingsbudget wordt jaarlijks bekeken in de stuurgroep en eventueel aangepast in functie van de taakopdrachten, communicatie en netwerking, expertise- en onderzoekbehoeften (voor onder meer monitoring, beschrijving en analyse impact op markt, milieu en samenleving, juridische knelpunten en hefboomwerking, transversale werking) die voorliggen. Hierbij wordt rekening gehouden met een regelmatige rapportering van de voortgang en het advies rond de toekomstige werking vanuit de stuurgroep van Vlaanderen Circulair.

Er is een gedeeld engagement qua inzet van mensen en middelen, die formeel deel blijven uitmaken van de deelnemende entiteiten, waarvoor samenwerkingsafspraken worden opgemaakt tussen de betrokken entiteiten.

B. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Beide ministers engageren zich om hun diensten in te zetten en waar nodig te versterken, volgens de programmatie en engagementen die ze samen met de stuurgroep afspreken.

De Transitiemanager wordt aangeduid als projectmanager. Om de coördinatie, facilitatie en communicatie transversaal mogelijk te maken krijgt deze ondersteuning van het team Vlaanderen Circulair. Het team wordt ondersteund op tijdelijke basis door deskundigen van de ondersteunende entiteiten in functie van de noodwendigheden om gemeenschappelijke projecten te realiseren.

C. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Gezien deze nota vooral in conceptfase algemeen uitklaart dat de werking transversaal van start gaat, is het vandaag nog niet duidelijk welke impact dit zal hebben op de lokale en provinciale besturen, maar net zoals de werking rond duurzame ontwikkeling is de keuze om te gaan voor circulaire oplossingen vooral gestoeld op kennisopbouw en de zaken die men al doet anders en beter gaan doen. Er is geen directe financiële impact, maar een betere kennisdeling rond wat steden en gemeenten kunnen doen in de begeleiding van de circulaire economie initiatieven op lokaal niveau is aangewezen.

4. VERDER TRAJECT

De Ministers Hilde Crevits en Zuhal Demir werken samen de transitie naar een circulaire economie verder uit, volgens de lijnen zoals hierboven voorgesteld. Beide ministers stellen de Stuurgroep samen en duiden de voorzitter aan.

- Timing:
    - Zomer/najaar 2020: opstart van de nieuwe stuurgroep en de centrale projectgroep.
    - Eind 2020: generieke afspraken over de aanpak Vlaanderen Circulair zijn gemaakt; er is een kernteam voor elk van de thema's.
    - Januari 2021: start van de opmaak van de inhoudelijke werkagenda per thema.
    - Eerste helft 2021: inhoudelijke afstemming van en beslissing over de werkagenda's.

De viceminister-president en de Vlaamse minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw

Hilde CREVITS

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,

Zuhal DEMIR